

С. В. Мішина,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри соціальної економіки, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків
ORCID ID: 0000-0003-4925-5998*

О. Ю. Мішин,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків
ORCID ID: 0000-0003-1687-4805*

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.9.80

АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ВИПЛАТ

S. Mishyna,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Economy, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv

O. Mishyn,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economic Relations, Simon KuznetKharkiv National University of Economics, Kharkiv

AMERICAN EXPERIENCE IN PROVIDING SOCIAL PAYMENTS

Уточнено визначення поняття "соціальні виплати", за рахунок розгляду фінансового контексту виплат та конкретизації видів державних виплат, що мають соціальний характер. Розглянуто склад, перелік та умови надання соціальних виплат у США. Проаналізовано інформацію щодо кількості отримувачів соціальних виплат за віковими групами та розміру окремих видів соціальних виплат у США. Систематизовано характерні риси американської системи надання соціальних виплат за рахунок виокремлення підстав для їх обґрунтування та уточнення їх сутності та змісту. Серед характерних рис американської системи надання соціальних виплат виділено: соціальний захист та підтримка членів сімей отримувачів соціальних виплат, які потрапили під дію соціальних ризиків; охоплення системою соціальних виплат виключно того населення, яке не має засобів для існування та можливостей для отримання заробітку; адресність і справедливість надання соціальних виплат; високий рівень поінформованості населення щодо власних прав на отримання соціальних виплат та використання для цього онлайн-сервісів; переважно тимчасовий для бенефіціарів характер соціальних програм постійний характер соціальних виплат; різноманітність виплат з безробіття. Уточнено і підхід щодо впровадження американського досвіду в українській практиці надання соціальних виплат за рахунок обґрунтування напрямів впровадження американського досвіду за кожною з характерних рис американської системи надання соціальних виплат. Серед напрямів удосконалення української системи надання соціальних виплат на засадах американського досвіду виділено: впровадження соціальної допомоги членам родин бенефіціарів, які постраждали внаслідок соціальних ризиків; розширення сфери застосування соціального інспектування та забезпечення його дієвості та ефективності в питаннях підтвердження права на отримання соціальних виплат; розширення функцій електронних сервісів в сфері надання соціальних виплат та забезпечення їх роботи у будь-якій місцевості; впровадження в рамках боротьби з малозабезпеченістю програм надання тимчасової допомоги, у тому числі і в натуральній формі.

The definition of the concept of "social payments" has been clarified by considering the financial context of payments and specifying the types of government payments that are of a social nature. The composition, list and conditions for the provision of social benefits in the United States are considered. The information on the number of recipients of social benefits by age group and the size of certain types of social benefits in the United States is analyzed. The characteristic features of the American system of providing social benefits are systematized by highlighting the prerequisites for their substantiation and clarifying their essence and content. Among the

characteristic features of the American system of providing social benefits are: social protection and support for family members of recipients of social benefits who are affected by social risks; coverage of the social benefits system exclusively for the population that does not have the means of subsistence and opportunities for earning income; targeting and fairness of the provision of social benefits; a high level of awareness of the population about their own rights to receive social benefits and the use of online services for this; the predominantly temporary nature of social programs for beneficiaries and the permanent nature of social payments; variety of unemployment payments. The approach to the implementation of the American experience in the Ukrainian practice of providing social benefits has been clarified by justifying the directions for the implementation of the American experience for each of the characteristic features of the American system for providing social benefits. Among the directions for improving the Ukrainian system of providing social benefits based on the American experience, the following are highlighted: the introduction of social assistance to family members of beneficiaries who have suffered as a result of social risks; expanding the scope of social inspection and ensuring its effectiveness and efficiency in confirming the right to receive social benefits; expanding the functions of electronic services in the field of providing social benefits and ensuring their work in any locality; introduction of temporary assistance programs, including in kind, within the framework of combating poverty.

Ключові слова: система надання соціальних виплат, соціальні виплати, соціальна допомога, соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальне інспектування.

Key words: system of providing social payments, social payments, social assistance, social protection, social security, social inspection.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Державне управління соціальною сферою та обґрунтування напрямів розвитку соціальної політики є чи не найактуальнішою проблемою будь-якої країни її суспільства. Соціальна орієнтація державного управління є передумовою для досягнення будь-якою державою дуже високого рівня людського розвитку. Вагомою складовою соціальних видатків є соціальні виплати населенню у випадках прояву негативних наслідків соціальних ризиків. В Україні має місце доволі розгалужена і численна система соціальних виплат. Пересічному громадянину доволі складно розібратися у їх різноманітті та зрозуміти своє право на отримання тих чи інших соціальних виплат. Водночас рівень видатків на соціальну сферу в Україні не відповідає реальним потребам суспільства. Усі ці факти свідчать про недосконалість української системи соціальних виплат і необхідність її реформування з урахуванням успішних зарубіжних практик. Цікавим й доцільним для застосування в українських реаліях соціальної сфери є американський досвід, чим і обумовлена актуальність теми даного дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні засади впровадження успішного міжнародного досвіду надання соціальних виплат знайшли відображення у працях таких науковців: Н. Василюга [1], С. Дідик [2], І. Доценко [3], Р. Кукурічко та І. Колосовська [4], І. Поворознюк [5] та ін.

Попри значну кількість наукових праць з питань надання соціальних виплат, що сприяють впровадженню успішного зарубіжного досвіду в Україні, дослідження потребують питання обґрунтування вибору успішних американських практик соціального управління.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є уточнення науково-практичних засад застосування американського досвіду надання соціальних виплат в Україні.

Для досягнення мети були поставлені і вирішені такі завдання: уточнити сутність та визначення поняття "соціальні виплати"; скласти систематизований перелік соціальних виплат, які надаються в українській та американській системах соціального захисту населення; розглянути американський досвід надання соціальних виплат населенню та проаналізувати можливості його застосування в системі соціального захисту в Україні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В українській практиці використовуються поняття "соціальний захист", "соціальне забезпечення", "соціальна допомога" та "соціальні виплати". Часто поняття "соціальні виплати" використовується не в науковій літературі, а обласними, міськими, районними державними адміністраціями для пояснення питань отримання соціальної допомоги, субсидії, пільг та компенсацій. Соціальне забезпечення є однією з форм соціального забезпечення, у той час як соціальні виплати слід розглядати не у змістовній площині, а у фінансовій. Як на нашу думку, поняття "соціальні виплати" не можна ототожнювати з поняттям "соціальна допомога". На нашу думку, соціальні виплати — це державні виплати в готівковій та безготівковій формі, які спрямовані на захист вразливих верств населення від соціальних ризиків, і включають соціальні допомоги, субсидії, пільги та компенсації.

На нашу думку, поняття "соціальні виплати", на відміну від поняття "соціальна допомога", слід розглядати у фінансовому контексті, як збірне поняття, яке включає не тільки соціальну допомогу, а й інші державні виплати, які мають соціальний характер.

Грунтуючись на положеннях українського законодавства, на нашу думку, у складі соціальних виплат слід виділити чотири групи, наведені у таблиці 1

Американський досвід надання соціальних виплат та реалізації соціальних програм, викладений в літературних джерелах [6—10], дозволяє сформулювати перелік соціальних виплат умови їх отримання та перелік отримувачів, що є підставою для окреслення характерних рис американської системи соціальних виплат.

У США існує величезна кількість соціальних програм, які охоплюють усі сфери життя пересічних американців. Коротка характеристика соціальних програм, що реалізуються в США подано у таблиці 2.

У числі програм закладено багато видів цільової адресної допомоги, яка надається у натуральному вигляді. Тимчасовий характер цих програм обумовлений прагненням держави тільки підтримати сім'ї в складних умовах, а не уримувати постійно.

Види соціальних виплат в американській практиці виділяють залежно від отримувачів.

За даними Управління соціального забезпечення США виділяють різні види соціальних виплат за такими їх отримувачами:

пенсіонери-пільговики;
пенсіонери;

подружжя пенсіонерів;
діти пенсіонерів;
діти померлих працівників;
овдовілі матері і батьки;
вдови (вдівці) без інвалідності;
вдови (вдівці) з інвалідністю;
батьки померлих робітників;
особи з інвалідністю;
подружжя осіб з інвалідністю;
діти робітників з інвалідністю.

Виходячи з такого переліку отримувачів соціальних виплат в американській системі соціального захисту, зазначимо принципово різну її орієнтованість порівняно з українською системою.

В Україні отримувачами соціальних виплат є бенефіціари, які безпосередньо потрапили під дію соціальних ризиків, або ж пов'язані з ними особи, які здійснюють догляд за бенефіціарами. В американській системі соціальних виплат значну вагу займають виплати, членом сімей бенефіціарів, які потрапили під дію соціальних ризиків. Такою відмінністю пояснюється більша порівняно з українською соціальною орієнтованість американської системи соціальних виплат. На нашу думку, така риса американської системи соціальних виплат, як соціальний захист та підтримка членів сімей отримувачів соціальних виплат доцільна для впровадження в українській практиці, оскільки дозволить підвищити рівень охоплення населення країни соціальним захистом.

Кількість отримувачів допомоги із соціального забезпечення в США у червні 2021 року наведено на рисунку 1.

За даними рисунку 1 доцільно виділити таку рису американської системи соціальних виплат, як охоплення системою соціальних виплат виключно тих категорій населення, які не здатні самостійно себе забезпечити. Свідченням цього є найбільша кількість отримувачів соціальних виплат у віці 65 років і старше.

Інформація щодо наданих населенню соціальних виплат у США за червень 2021 року наведена у таблиці 3.

Найбільша питома вага в структурі соціальних виплат США належить пенсійним виплатам (76,4%). Пенсійні виплати входять у структуру страхових виплат по старості та втраті годувальника. Страхові виплати по інвалідності становлять 14,6 % у загальній структурі допомог із соціального забезпечення в США. В середньому за даними таблиці 3 страховка по інвалідності у червні 2021 року у США складала 1149,29 дол. Ця сума приблизно в п'ять разів перевищує середній розмір аналогічної допомоги в Україні. Рівень соціальних виплат у США є доволі високим і, водночас, незначною є кількість отримувачів соціальних виплат. Отримувачами допомог із соціального забезпечення в США є

Таблиця 1. Види соціальних виплат, що надаються в Україні

Вид соціальних виплат	Склад соціальних виплат
Державні соціальні допомоги	Державні допомоги сім'ям з дітьми
	Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям
	Державні соціальні допомоги особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю
	Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю
	Тимчасова державна допомога дітям
	Соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам
	Допомога на догляд
	Одноразова винагорода жінці, якій присвоєно почесне звання України „Мати-героїня”
	Одноразова матеріальна допомога особі, яка постраждала від торгівлі людьми
	Допомога на поховання
	Тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату
	Допомога на дітей, які виховуються у багатодітних сім'ях
Пільги	Пільги на придбання твердого палива
	Пільги на придбання скрапленого газу
Компенсації	Компенсаційні виплати та допомоги громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи
	Компенсація фізичній особі, яка надає соціальні послуги
	Компенсаційні виплати особі, яка здійснює догляд за особою з інвалідністю I групи або особою, яка досягла 80 років
	Грошова компенсація замість санаторно-курортної путівки
Компенсація вартості самостійного санаторно-курортного лікування	
Субсидії	Житлова субсидія

Таблиця 2. Характеристика основних соціальних програм США

Назва соціальної програми	Коротка характеристика соціальної програми
Тимчасова фінансова допомога для малозабезпечених	Програма регулюється державою і окремими штатами і надає фінансову допомогу для малозабезпечених сімей, поки вони не знайдуть нормально оплачувану роботу
Податкове відшкодування	Програми Earned Income Tax Credit (EITC) і Child Tax Credit з повернення податків від IRS (американської податкової служби) для американців з низьким рівнем доходу
Додатковий соціальний дохід	Федеральна програма виплат особам з низьким рівнем доходу. У програмі можуть брати участь люди похилого віку старші 65 років або особи з інвалідністю, у тому числі з вадами зору, включаючи дітей
Американська програма пільгової покупки товарів	Програма SNAP розрахована на людей, які мають дуже низький дохід або не працюють взагалі. Дозволяє купувати продукти харчування на певну суму, яка надходить на спеціальнудебетову карту
Спеціальна додаткова програма харчування для жінок, немовлят і дітей	Програма WIC – це програма для малозабезпечених жінок, які перебувають в очікуванні малюка, матерів-годувальниць, немовлят і дітей віком до п'яти років. Учасники програми безкоштовно отримують корисні продукти в мережевих магазинах
Харчування для дітей	Програма, що надає безкоштовне шкільне харчування або харчування за зниженими цінами для дітей з малозабезпечених сімей
Освітній грант від держави	За програмою держава виплачує до 5500 доларів малозабезпеченим людям з метою допомогти в отриманні середньої спеціальної та вищої освіти
Програма медичного страхування дітей	Програма для дітей до 19 років, батьки яких мають дохід вище того, який потрібно бути участі в програмі Medicaid, але не можуть дозволити собі придбати хорошу страховку для дітей. Програма покриває повністю або частково візити лікаря, вакцинацію та навіть послуги стоматолога
Медікейд	Державна програма медичної допомоги для малозабезпечених. У програмі можуть взяти участь вагітні жінки, які не в змозі оплатити лікарняний супровід вагітності й пологів, діти та інші люди, які потребують медичних послуг і підходять під умови цієї програми
Освітня програма для дітей “Гарний початок”	Безкоштовні освітні програми для дітей від 2 до 5 років “Ранній гарний початок” і “Гарний початок” – для сімей з низьким доходом, як корінних американців, так і іммігрантів. За допомогою цієї програми дитина отримає доступ до першокласної медичної допомоги та здорового харчування, батькам же Центр “Гарний початок” може допомогти у працевлаштуванні. Крім цього, батьки можуть брати участь в дитячо-батьківських навчальних групах

Джерело: на основі опрацювання джерела [6].

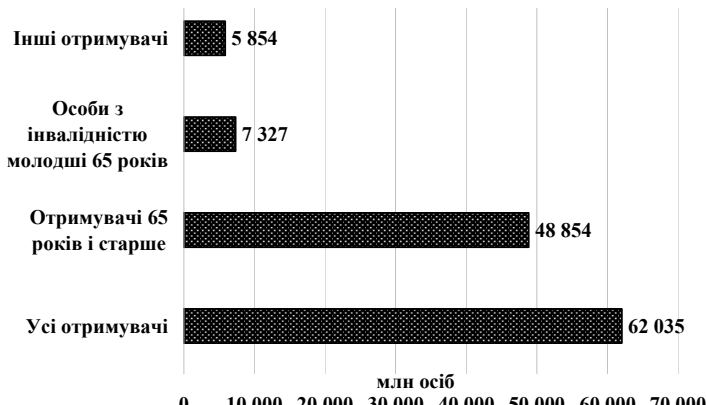

Рис. 1. Інформація щодо кількості отримувачів допомоги з соціального забезпечення в США у червні 2021 року

Джерело: на основі опрацювання джерела [7].

лише близько 10 % населення. Це свідчить про таку характеристику американської системи соціальних виплат, як адресність і справедливість надання соціальних виплат.

За даними Управління соціального забезпечення США [7] існують такі тенденції в системі соціальних виплат США:

— Близько 64,1 мільйона осіб отримали допомоги по соціальному забезпеченню в грудні 2019 року, що на 1 158 274 особи (1,8 відсотка) більше, ніж у грудні 2018 року. Приблизно 75% становили пенсіонери, їх подружжя та діти, 9 відсотків — особи, що залишилися в живих після смерті працівників, і 16 відсотків — працівники-інваліди та їхні дружини і діти.

— Число бенефіціарів у віці 65 років і старше зросло з приблизно 42,0 мільйона в 2014 році до приблизно 48,6 мільйона в 2019 році (15,6 %). Кількість одержувачів допомоги у віці 85 років і старше збільшилася приблизно на 4,0 % за 5-річний період з приблизно 5,6 мільйона в 2014 році до приблизно 5,8 мільйона в 2019 році. У 2019 близько 70 000 довгожителів були одержувачами соціального забезпечення.

— У грудні 2019 року близько 26,8 мільйона жінок у віці 65 років і старше отримали допомогу. Близько

14,7 мільйона (54,9 %) мали право тільки на допомогу пенсіонерам. Близько 6,8 мільйона (25,2 %) мали подвійне право на допомогу пенсіонерам і допомогу дружини або вдови, а близько 5,3 мільйона (19,6 %) отримували тільки допомогу для дружини або вдови.

— Допомогу отримали близько 2,8 мільйона дітей у віці до 18 років, у тому числі 1184943 дитини померлих робітників, 1269566 дітей осіб з інвалідністю та 343125 дітей пенсіонерів.

— Допомогу по інвалідності отримали близько 9,8 млн осіб, 8378374 працівника з інвалідністю, 1140580 дорослих дітей осіб з інвалідністю, 246142 вдови та вдівці з інвалідністю. Крім того, допомоги отримали 113435 подруж'я і 1311187 неповнолітніх та учнів дітей осіб з інвалідністю.

— Середні щомісячні допомоги у грудні 2019 року склали 1503 долара для пенсіонерів, 1258 доларів для інвалідів та 1423 долара для вдів і вдівців, які не є інвалідами. Серед вийшли на пенсію працівників щомісячна допомога становили в середньому 1671 долар для чоловіків і 1337 доларів для жінок. Для робітників з інвалідністю середньомісячні допомоги становили 1384 долара для чоловіків і 1128 доларів для жінок.

На основі аналізу існуючих соціальних виплат та програм, що реалізуються в американській системі соціального забезпечення, як на нашу думку, слід виділити таку її характерну рису, як переважно тимчасовий характер для бенефіціарів соціальних програм і постійний характер соціальних виплат. Тобто в американській системі соціального захисту існує чітке розмежування призначення соціальних програм і соціальних виплат, що сприяє не утриманню державою матеріально не забезпечених сімей, а лише їх тимчасовій підтримці і спонуканню до дій щодо покращення матеріального стану власними силами.

На відміну від України, в США малозабезпеченим громадянам допомога надається тимчасово у формі таких соціальних програм:

- тимчасова фінансова допомога для малозабезпечених;
- додатковий соціальний дохід;
- американська програма пільгової покупки товарів;
- спеціальна додаткова програма харчування для жінок, немовлят і дітей;

Таблиця 3. Інформація щодо надання допомоги з соціального забезпечення в США у червні 2021 року

Вид соціальних виплат за типами отримувачів	Бенефіціари		Місячна загальна сума виплат соціальної допомоги, млн дол.	Середньомісячний рівень соціальної допомоги, дол.
	Кількість, млн осіб	Питома вага, %		
Всього	65033	100,0	93207	1433,23
1. Страхування по старості та втраті годувальника	55547	85,4	82304	1481,72
1.1. Пенсійні виплати	49677	76,4	74985	1509,45
1.1.1. Виплати пенсіонерам	46738	71,9	72689	1555,25
1.1.2. Виплати подружжю пенсіонерів	2241	3,4	1783	795,57
1.1.3. Виплати дітям пенсіонерів	698	1,1	513	734,74
1.2. Виплати на виживання	5870	9,0	7319	1246,99
1.2.1. Виплати дітям померлих працівників	1954	3,0	1801	921,80
1.2.2. Овдовілі матері та батьки	112	0,2	118	1056,10
1.2.3. Вдови (вдівці) без інвалідності	3572	5,5	5221	1461,72
1.2.4. Вдови (вдівці) з інвалідністю	232	0,4	179	770,98
1.2.5. Батьки померлих робітників	1	менше 0,05	1	1314,91
2. Страхівка по інвалідності	9486	14,6	10903	1149,29
2.1. Особи з інвалідністю	8076	12,4	10341	1280,42
2.2. Подружжя осіб з інвалідністю	102	0,2	37	359,08
2.3. Діти робітників з інвалідністю	1309	2,0	525	401,51

Джерело: [7].

Таблиця 4. Різновиди допомоги з безробіття, що можуть бути виплачені в штаті Нью-Йорк

Вид допомоги з безробіття	Характеристика
Страхові виплати по безробіттю (Unemployment Insurance, UI)	Виплати можна отримати, якщо безробітний в останні 18 місяців працював у штаті Нью-Йорк. Щотижневу допомогу можна отримувати протягом не більше ніж 25 тижнів, поки не буде знайдена робота. Зазвичай розмір допомоги UI становить 100-500 доларів на тиждень, залежно від колишнього розміру заробітної плати
Виплати по безробіттю в зв'язку з надзвичайною ситуацією, пов'язаною з пандемією (Pandemic Unemployment Assistance, PEUC)	Якщо кількість днів виплат досягне 0 або безробітний вичерпає свої пільги, то він може почати отримувати додаткові виплати протягом 53 тижнів, проходячи сертифікацію щотижня р
Програма додаткових виплат (Extended Benefits, EB)	Безробітний може отримати ці виплати після вичерпання пільг за програмами UI і PEUC
Допомога з безробіття у зв'язку з пандемією (Pandemic Unemployment Assistance, PUA)	Програма передбачає надання щотижневих виплат особам, які не мають права на стандартні страхові виплати з безробіття. Допомога призначена для зайнятих неповний робочий день, самозайнятих працівників, незалежних підрядників і осіб, які останнім часом не працювали. Кількість тижнів, протягом яких особа може мати право на отримання допомоги, збільшено до 79 тижнів. Виплати розраховуються на підставі колишнього заробітку
Федеральна допомога з безробіття в зв'язку з пандемією (Federal Pandemic Unemployment Compensation, FPUC)	Дозволяє отримувати додатково 300 доларів на тиждень разом зі стандартними виплатами за програмами UI або PUA. Така програма продовжена до 6 вересня 2021 року
Виплати з безробіття для осіб з різними джерелами доходів (Mixed Earner Unemployment Compensation, MEUC)	Безробітний має право на додаткові виплати в розмірі 100 доларів на тиждень, якщо крім заробітної плати він отримав більше 5000 доларів від самозайнятості або роботи незалежним підрядником. Кошти, отримані в рамках MEUC, враховуються як дохід, який використовується для визначення права на участь у програмі Medicaid

Джерело: на основі опрацювання джерела [10].

харчування для дітей;
освітній грант від держави;
програма медичного страхування дітей;
медікейд;

освітня програма для дітей "Гарний початок".

В Україні допомога з малозабезпеченості надається виключно у грошовій формі і не передбачає натуральної форми та соціальних програм. На нашу думку, це обмежує її підтримуючий характер.

Належне місце в системі соціальних виплат США займає допомога з безробіття. Як свідчать літературні джерела [8—10] існують різні її різновиди. Деякі з них пов'язані з коронавірусною пандемією.

Отримання допомоги з безробіття в умовах пандемії у США регулюються тимчасовою програмою "Допомога безробітним у зв'язку з пандемією" (Pandemic Unemployment Assistance (PUA) тривалістю до 39 тижнів. Цю допомогу можна отримати за умови неотримання інших видів допомоги з безробіття. Крім того створено нову тимчасову федеральну програму під назвою "Федеральна допомога безробітним у зв'язку з пандемією" (Federal Pandemic Unemployment Assistance, FPUC), у рамках якої тим, хто має право на отримання допомоги за програмою PUA, буде щотижня виплачуватися додаткова сума в розмірі 600 доларів.

Проте цим не вичерпується список різновидів допомоги з безробіття. Як і допомога з малозабезпеченості, цей вид допомоги має тимчасовий характер (табл. 4).

Тільки в штаті Нью-Йорк існує 6 різновидів допомоги з безробіття. Отримувачі допомоги, якщо для цього є дійсно вагомі підстави, можуть одночасно отримувати декілька видів допомоги з безробіття, або ж отримувати у випадку закінчення терміну одного виду допомоги інший вид. Водночас отримання допомоги з безробіття в США можливе лише тільки для тих людей, які не мають альтернативного доходу.

В Україні ж є лише один вид допомоги з безробіття. Мінімальний рівень допомоги лише 650 грн. Максимальна тривалість отримання допомоги з безробіття в Україні це 360 днів протягом 2 років. Якщо порівняти з США, врахувавши тривалість різних видів допомоги з безробіття, то в Україні це значно менший термін.

Аналіз американської практики надання допомоги дозволив обґрунтувати таку характерну рису американської системи надання соціальних виплат, як різноманітність виплат з безробіття та індивідуальний підхід до їх надання, що забезпечує високий рівень захищеності безробітних, які не мають засобів для існування та альтернативних джерел доходів.

Ще одна риса американської системи надання соціальних виплат, на нашу думку, — це високий рівень поінформованості населення щодо власних прав на отримання соціальних виплат та використання для цього онлайн-сервісів. Підтвердженням прояву цієї характерної риси є кількість онлайн-сервісів, які діють в Україні і США.

Перелік онлайн-сервісів з питань надання соціальних виплат, що діють в Харківській обласній державній адміністрації наведено у таблиці 5.

В американській системі надання соціальних виплат кількість електронних сервісів є значно більшою. І охоплюють вони доволі широке коло питань, а саме:

апеляції (для оскарження медичних та немедичних рішень);

Medicare (заявки на отримання медичних пільг, рецептурних препаратів, отримання медичних карт);

вихід на пенсію (подання заявки, перевірка її статусу, онлайн-калькулятор);

інвалідність (подання заявки, перевірка її статусу, онлайн-калькулятор);

оцінка майбутніх можливостей і вигод (визначення пенсійного стажу; онлайн-калькулятор);

Таблиця 5. Перелік електронних сервісів Харківської обласної адміністрації з питань соціального захисту

Назва електронного сервісу	Посилання
Система призначення допомоги при народженні дитини	https://e-services.msp.gov.ua/
Система попередньої реєстрації документів для призначення житлової субсидії	https://subsidi.mlsp.gov.ua/
Електронна соціальна послуга “Муниципальная няня”	https://e-nanny.ioc.gov.ua/
Комплексна електронна послуга “Е-малятко”: Допомога при народженні дитини та допомога багатодітним сім’ям	https://e-nanny.ioc.gov.ua/
Інформаційна платформа “Допомога поруч”	https://dopomoga.msp.gov.ua/
Офіційний веб-сайт Мінсоцполітики	https://www.msp.gov.ua/
Електронний сервіс на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики, призначений для реєстрації звернень громадян з питань, що належать до компетенції Міністерства	https://www.msp.gov.ua/content/electronne_zvernennya.php

загальна допомога (бібліотека питань, що часто ставляться, федеральні свята, зворотній зв'язок);
 доступність (сервіс для людей з вадами зору);
 карти соціального забезпечення (номер карти, зміна карти, зміна прізвища власника карти);
 онлайн-сервіси для підприємств, урядів, організацій-отримувачів платежів і третіх осіб, а саме: Business Services Online, онлайн-перевірка номера соціального страхування, Electronic Records Express та інші.
 Тобто електронні сервіси в США охоплюють доволі широке коло соціальних питань. Це свідчить наявність у американців широких можливостей для безконтактного подання документів для отримання соціальних виплат.

На основі аналізу статистичних даних та літературних джерел [1—10] було обґрунтовано характерні риси американської системи надання соціальних виплат. Серед них, на нашу думку, слід виділити такі:

- соціальний захист та підтримка членів сімей отримувачів соціальних виплат, які потрапили під дію соціальних ризиків, тобто розширення соціальної орієнтованості виплат та програм;
- охоплення системою соціальних виплат виключно того населення, яке не має засобів для існування та можливостей для отримання заробітку;
- адресність і справедливість надання соціальних виплат;
- високий рівень поінформованості населення щодо власних прав на отримання соціальних виплат та використання для цього онлайн-сервісів;
- переважно тимчасовий для бенефіціарів характер соціальних програм і постійний характер соціальних виплат;

різноманітність виплат з безробіття, що обумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захищеності від безробіття людей, які не мають альтернативних джерел доходів.

Підстави для обґрунтування характерних рис американської системи соціальних виплат наведено у таблиці 6.

Наведені у таблиці 6 характерні риси американської системи надання соціальних виплат, на нашу думку, дозволяють обґрунтувати напрями впровадження американського досвіду в українську систему надання соціальних виплат.

У таблиці 7 наведено напрями застосування американського досвіду надання соціальних виплат в українській практиці за кожною з характерних рис американської системи надання соціальних виплат.

Таблиця 6. Підстави для обґрунтування характерних рис американської системи соціальних виплат

Характерна риса американської системи надання соціальних виплат	Підстава для обґрунтування характерної риси американської системи надання соціальних виплат
Соціальний захист та підтримка членів сімей отримувачів соціальних виплат, які потрапили під дію соціальних ризиків	Наявність значної кількості соціальних допомог для членів сімей осіб з інвалідністю, пенсіонерів, людей, що втратили годувальника, яка свідчить про високий рівень охоплення населення системою соціальних виплат
Охоплення системою соціальних виплат виключно того населення, яке не має засобів для існування та можливостей для отримання заробітку	Допомогу отримує населення переважно у віці 65 років і старше. Незначна кількість отримувачів, молодших 65 років та дітей, свідчить про те, що це особи з інвалідністю або люди, які не мають можливостей отримати заробіток
Адресність і справедливість надання соціальних виплат	Доволі високий рівень соціальних виплат і незначна (близько 10 % від загальної кількості населення) кількість отримувачів соціальних виплат
Високий рівень поінформованості населення щодо власних прав на отримання соціальних виплат та використання для цього онлайн-сервісів	Значна кількість електронних сервісів, які охоплюють будь-які соціальні питання, виплати і призначені не тільки для отримувачів соціальних виплат, а й для суб’єктів господарювання
Переважно тимчасовий для бенефіціарів характер соціальних програм і постійний характер соціальних допомог	Постійними є соціальні допомоги з інвалідності та пенсійні виплати. Усі інші виплати мають тимчасовий характер і надаються у рамках соціальних програм, які носять тимчасовий підтримуючий характер і спонукають у подальшому отримувачів виплат за цією програмою до працевлаштування
Різноманітність виплат з безробіття, що обумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захищеності від безробіття людей, які не мають альтернативних джерел доходів	Отримувачі допомоги, якщо для цього є дійсно вагомі підстави, можуть одночасно отримувати декілька видів допомоги з безробіття, або ж отримувати у випадку закінчення терміну одного виду допомоги інший вид допомоги з безробіття. Такий підхід до надання допомоги з безробіття має індивідуальний характер і сприяє забезпеченню високого рівня захищеності її отримувачів

Отже, на нашу думку, беззаперечною є необхідність перегляду діючої системи надання соціальних виплат в Україні. У зв'язку з цим доцільним буде впровадження запропонованого авторами підходу щодо впровадження американського досвіду в українській практиці надання соціальних виплат, що сприятиме зростанню поінформованості населення щодо можливих соціальних виплат, підвищенню їх адресності і справедливості та забезпеченню індивідуального підходу до надання соціальних виплат.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, науковою новизною цього дослідження є:

уточнення визначення поняття "соціальні виплати", за рахунок розгляду фінансового контексту виплат та конкретизації видів державних виплат, що мають соціальний характер;

систематизація характерних рис американської системи надання соціальних виплат за рахунок виокремлення підстав для їх обґрунтування та уточнення їх сутності та змісту, що дозволяє виокремити успішні американські практики надання соціальних виплат;

уточнення підходу щодо впровадження американського досвіду в українській практиці надання соціальних виплат за рахунок обґрунтування напрямів впровадження американського досвіду за кожною з характерних рис американської системи надання соціальних виплат, що сприятиме зростанню поінформованості населення щодо можливих соціальних виплат, підвищенню їх адресності і справедливості та забезпеченню індивідуального підходу до надання соціальних виплат.

Перспектива подальших наукових досліджень у цьому напрямі полягає в розробці механізму реформування системи державних соціальних виплат на засадах успішних зарубіжних практик розвитку соціальної сфери.

Література:

1. Василюга Н.Г. Зарубіжний досвід підтримки домогосподарств: державно-управлінський аспект. Держава та регіони. 2017. № 2 (58). С. 32—37.
2. Дідик С.М. Зарубіжний досвід фінансування соціального захисту населенню. Вісник Хмельницького національного університету. Серія Економічні науки. 2010. № 4. Т. 1. С. 127—129.
3. Доценко І.О., Кукурічко Р.С. Зарубіжний досвід фінансування соціального захисту населення. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 331—334.
4. Колосовська І. Сучасні підходи у реформуванні соціальної політики держави як регулятора розвитку соціальної сфери. Ефективність державного управління. 2015. Вип 43. С. 153—158.
5. Поворознюк І.М. Зарубіжний досвід використання соціальних виплат найманих працівників. Економічні горизонти. 2017. № 1 (2). С. 42—47.
6. Потемкин Н. На какие пособия можно рассчитывать в США. URL: <https://www.forumdaily.com/na-kakie-posobiya-mozhno-rasschityvat-v-ssha/>
7. Офіційний сайт Управління соціального забезпечення США. URL: https://www.ssa.gov/policy/docs/quickfacts/stat_snapshot/
8. Офіційний сайт State of Oregon Employment Department. URL: <https://unemployment.oregon.gov/ru/frequently-asked-questions>

Таблиця 7. Напрями впровадження американського досвіду в українській практиці надання соціальних виплат

Характерна риса американської системи надання соціальних виплат	Напрями впровадження американського досвіду надання соціальних виплат в українську практику
Соціальний захист та підтримка членів сімей отримувачів соціальних виплат, які потрапили під дію соціальних ризиків	Впровадження соціальної допомоги членам родин бенефіціарів, які постраждали внаслідок соціальних ризиків
Охоплення системою соціальних виплат виключно того населення, яке не має засобів для існування та можливостей для отримання заробітку	Розширення сфери застосування соціального інспектування та забезпечення його дієвості та ефективності в питаннях підтвердження права на отримання українцями соціальних виплат
Адресність і справедливість надання соціальних виплат	Розширення функцій електронних сервісів в сфері надання соціальних виплат та забезпечення їх роботи у будь-якій місцевості
Високий рівень поінформованості населення щодо власних прав на отримання соціальних виплат та використання для цього онлайн-сервісів	Впровадження в рамках боротьби з незабезпеченістю програм надання тимчасової допомоги у тому числі і в натуральній формі
Переважно тимчасовий для бенефіціарів характер соціальних програм і постійний характер соціальних допомог	Впровадження в рамках боротьби з незабезпеченістю програм надання тимчасової допомоги у тому числі і в натуральній формі
Різноманітність виплат з безробіття, що обумовлює індивідуальний підхід та високий рівень захищеності від безробіття людей, які не мають альтернативних джерел доходів	Диференціація видів допомоги з безробіття шляхом впровадження програм тимчасової підтримки безробітних та підвищення ефективності соціального інспектування доходів отримувачів допомоги з безробіття

9. Помощь безработным в связи с пандемией. Пособие PUA. URL: <https://www.mass.gov/doc/pandemic-unemployment-assistance-guidebook-russian/download>

10. Сайт штату Нью-Йорк. Страхові виплати штату Нью-Йорк з безробіття. URL: <https://access.nyc.gov/ru/programs/nys-unemployment-insurance/>

References:

1. Vasylyha, N.H. (2017), "Foreign experience of household support: public administration aspect", *Derzhava ta rehiony*, vol. 2 (58), pp. 32—37.
2. Didyk, S.M. (2010), "Foreign experience in financing social protection to the population", *Visnyk Khmel'nyts's'koho natsional'noho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*, vol. 4, no.1, p. 127—129.
3. Dotsenko, I.O. and Kukurichko, R.S. (2015), "Foreign experience in financing social protection", *Finansoviy prostir*, vol. 2 (18), pp. 331—334.
4. Kolosovs'ka, I. (2015), "Modern approaches to reforming the social policy of the state as a regulator of social development", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnia*, vol. 43, pp. 153—158.
5. Povorozniuk, I.M. (2017), "Foreign experience in using social benefits of employees", *Ekonomichni horizonty*, vol. 1 (2), pp. 42—47.
6. Potemkin, N. (2017), "What benefits can be expected in the United States", available at: <http://forumdaily.com/na-kakie-posobiya-mozhno-rasschityvat-v-ssha/> (Accessed 4 September 2021).
7. Official site of the US Social Security Administration (2021), available at: https://www.ssa.gov/policy/docs/quickfacts/stat_snapshot/ (Accessed 4 September 2021).
8. Official site of State of Oregon Employment Department (2021), available at: <https://unemployment.oregon.gov/ru/frequently-asked-questions> (Accessed 4 September 2021).
9. Commonwealth of Massachusetts (2021), "Assistance to the unemployed in connection with a pandemic. PUA manual", [Online], available at: <https://www.mass.gov/doc/pandemic-unemployment-assistance-guidebook-russian/download> (Accessed 4 September 2021).
10. Official site of State of New York (2021), "New York Unemployment Insurance Payments", available at: <https://access.nyc.gov/ru/programs/nys-unemployment-insurance/> (Accessed 4 September 2021).

Стаття надійшла до редакції 08.09.2021 р.